

Spis treści

Wstęp.....	17
ROZDZIAŁ I. Syndrom oblężonej twierdzy – zarys zjawiska	21
METAFORA OBLĘŻONEJ TWIERDZY	21
Pojęcie metafory i jej naukowa użyteczność	21
Skojarzenia słownikowe	21
Pierwotne znaczenie terminu „oblężona twierdza”.....	24
„Twierdza” – znaczenie pojęcia	24
Leningrad – oblężona twierdza	26
„Oblężenie” jako składnik metafory	27
Oblężenie jako działania wojenne	28
Rozszerzenie denotacji terminu „oblężona twierdza”.....	30
Współczesne rozumienia metafory „oblężona twierdza”	32
Polityka, jako stan „oblężonej twierdzy”.....	34
DEFINIOWANIE SYNDROMU OBLĘŻONEJ TWIERDZY	37
Pojęcie syndromu.....	37
Syndrom w naukach medycznych.....	38
Syndrom w naukach społecznych.....	38
Typy i rodzaje syndromów.....	40
Syndromatyczność oblężonej twierdzy.....	41
Wymiary „oblężonej twierdzy”.....	45
Oblężona twierdza jako typ mentalności.....	46
Oblężona twierdza jako stan emocjonalny	48
Oblężona twierdza jako model kulturowy.....	50
Oblężona twierdza jako system społeczno-polityczny	54
Syndrom oblężenia jako socjotechnika	55
Syndrom oblężenia jako narracja społeczno-polityczna	57
Syndrom oblężenia jako proces społeczno-polityczny	58
Dynamika syndromu oblężenia jako pułapka dla narratorów	59
Syndrom oblężonej twierdzy, jako dyspozycje behawioralne	60
Działania wobec „swoich”	60

Działania wobec „wrogów”	61
Działania wobec własnych ośrodków przywództwa i władzy	64
Zachowania wobec podmiotów indyferentnych	65
Zakres zjawiska syndromu oblężonej twierdzy	66
Oblężone jednostki	66
Oblężone grupy	67
Oblężone systemy społeczne	68
System polityczny, jako oblężona twierdza	69
ROZDZIAŁ 2. Wróg w syndromie oblężonej twierdzy	72
Pojęcie wroga	72
Wróg realny a wróg nierealny	74
Wróg rzeczywisty	75
Wróg nierzeczywisty	76
Wróg zastępczy	78
Wróg urojony	82
Wróg <i>aprioryczny</i> a wróg <i>a posteriori</i>	83
Wróg aprioryczny	83
Kwalifikacja wroga a posteriori	84
Wróg wewnętrzny a wróg zewnętrzny	86
Wróg zewnętrzny	86
Wróg wewnętrzny	87
Syndrom oblężenia jako spisek wrogów	89
Wrogość jako dyspozycja	90
Wrogość jako stan wojny	92
Specyfika wojny jako typu relacji politycznej	92
Syndrom oblężenia a wojny asymetryczne	94
Wrogość a sytuacja kryzysowa	95
Kiedy „inni” stają się wrogami?	97
Etnocentryzm grupowy a tworzenie podmiotów wrogich	101
Wrogość jako „wojna religijna”	103
Wróg w okowach mistycznej paranoi – „czarownice z Salem”	107
Walka z wrogiem jako gnoza	109
Cechy współczesnych gnoz politycznych	109
ROZDZIAŁ 3. Uwarunkowania i mechanizmy syndromu oblężonej	
twierdzy	111
Katalizatory syndromu oblężonej twierdzy	111
Poziom biologiczno-ewolucyjny	111
Poziom geopolityczny	114
Oblężenie na przekór geopolityce – przypadek rosyjski	117

Poziom kulturowy	119
Poziom społeczny	121
Wymiar religijny	123
Media, jako katalizator syndromu oblężenia	125
Autorytety społeczne i polityczne	128
Model socjalizacji i edukacji	130
Sytuacja kryzysowa jako katalizator poczucia osaczenia	132
Cechy sytuacji kryzysowej doby oblężenia	133
Konflikt a mechanika „oblężonej twierdzy”	135
Konflikt jako typ sytuacji społeczno-politycznej	135
Funkcje optyki i narracji konfliktu w syndromie oblężenia	136
Funkcja identyfikacyjna i różnicująca konfliktu w syndromie oblężenia ..	136
Funkcja integracyjna i dezintegracyjna konfliktu w syndromie oblężenia ..	137
Funkcja demaskatorska i maskująca konfliktu w syndromie oblężenia ..	138
Funkcja pozytywna i negatywna konfliktu w syndromie oblężenia	139
Teorie konfliktu a funkcje syndromu oblężenia	139
Teoria rzeczywistych konfliktów a syndrom oblężenia	140
Teoria tożsamości społecznej a syndrom oblężenia	141
Teoria opanowania trwogi a syndrom oblężenia	143
Teoria kozła ofiarnego a syndrom oblężenia	145
Teoria depriwacji a syndrom oblężenia	148
Dynamika syndromu oblężonej twierdzy	150
Czynniki inercyjności – pułapka trwania w systemie oblężonym	151
Dynamika konfliktu w syndromie oblężenia	153
Eskalacja agresji wobec wrogów	153
Eskalacja destrukcyjności	154
Eskalacja strat własnych i strat wroga	155
Eskalacja emocjonalizacji	156
Eskalacja zakresu konfliktu	157
Eskalacja „wagi” konfliktu	158
Eskalacja środków do walki z wrogiem	159
Model eskalacji – strukturalna pułapka spirali wrogości	160
Syndrom oblężenia a mechanizmy konfliktu nierozwiązywalnego	164
Cechy konfliktów nierozwiązywalnych	164
Źródła eskalacji konfliktów nierozwiązywalnych	167
Skutki konfliktów nierozwiązywalnych w warunkach oblężenia	168
Czynniki infrastrukturalne podtrzymujące mechanizm oblężonej twierdzy	170
Cechy społecznej infrastruktury stanu oblężenia	172
Skutki infrastruktury oblężenia	174
Mitologizacja wroga w syndromie oblężenia	177

Syndrom oblężonej twierdzy jako mitologia społeczno-polityczna	177
Mechanizm i specyfika mitów wrogów w syndromie oblężenia	178
Geneza i konstrukcja mitów wrogów w syndromie oblężenia	180
Funkcje mitów wrogów w syndromie oblężenia	182
Mity w syndromie oblężenia	183
Mit wroga	183
Mit „świętej wojny”	185
Kreacje mitów jako narzędzie propagandy i indoktrynacji politycznej . .	187
Stereotypizacja wroga i obrońców oblężonej twierdzy	189
Rola autostereotypów i heterostereotypów w syndromie oblężenia	190
Charakterystyka autostereotypu obrońców oblężonej twierdzy	190
Syndrom Masada – „zwyciężyć albo zginąć”	192
Charakterystyka heterostereotypu wroga w syndromie oblężenia . . .	193
Stereotyp wroga jako relacja przechodnia i nieprzechodnia	196
Powstawanie stereotypu wrogów w syndromie oblężenia	197
Znaczenie stygmatyzacji wrogów w syndromie oblężenia	198
Polaryzacja relacji „my–wrogowie”	200
Czym jest polaryzacja w syndromie oblężonej twierdzy?	200
Antagonizm w relacjach społeczno-politycznych	201
Antagonizm wewnątrzsystemowy i międzysystemowy	202
Wymiary polaryzacji z wrogami w syndromie oblężenia	203
Konsekwencje polaryzacji z wrogami	204
Paradoks polaryzacji systemu „dwóch oblężonych twierdz”	207
Manichejska polaryzacja „my-oni”	208
„Civitas Dei” ↔ „civitas diaboli”	209
Polityczne motywy narracji antagonistycznej manichejskiej	209
Totalny charakter narracji antagonizmu manichejskiego	211
Cechy totalnych narracji antagonizmu manichejskiego	212
Izolacja oblężonej wspólnoty	216
Wymiar kulturowy	216
Wymiar polityczny	217
Wymiar ekonomiczny	218
Wymiar fizyczny	218
Skutki izolacji w syndromie oblężenia	219
Syndrom oblężonej twierdzy a autarkia	220
„Albania – niepokonana twierdza socjalizmu”	223
Wiktyimizacja wspólnoty oblężonych	225
Status ofiary w syndromie oblężenia	225
Wymiary autowiktyimizacji	226
„Wojna to pokój”, „pokój to wojna” czyli jak agresor staje się ofiarą . .	227
Unifikacja wrogów	229

Dehumanizacja wrogów	231
Narracje syndromu obłądzonej twierdzy	234
„Judzi, zozydza, ze czci odziera” – narracje obłądzenia	234
Narracje jako czynnik kreacji stanu obłądzenia	235
Narrator w syndromie obłądzenia	236
Cele komunikacji w syndromie obłądzenia	236
Cechy języka wrogości w syndromie obłądzenia	239
ROZDZIAŁ 4. Mentalność obłądzonych	245
Czym jest mentalność obłądzonych?	245
Mentalność jako właściwość i dyspozycja nieuświadomiona	246
Geneza mentalności	248
Mentalność jednostkowa a grupowa	250
Wymiary mentalności	250
Komponenty mentalności	251
Wrogowie jako katalizator jaźni	253
Rola fiksacji na wrogach w syndromie obłądzenia	254
Osobowość jako składnik mentalności obłądzenia	255
Typy zaburzeń osobowości a mentalność obłądzenia	255
Osobowość autorytarna	256
Osobowość dogmatyczna	259
Rola osobowości neurotycznej	260
Osobowość paranoiczna jako katalizator „mentalności obłądzenia”	262
Definiowanie paranoi	262
Wymiary paranoi	263
Paranoja jako zespół chorobowy	263
Paranoja jako typ osobowościowy	264
Paranoja jako sposób myślenia i decydowania	266
Paranoja jako element porządku społeczno-kulturowego	266
Zapotrzebowanie na wrogów jako element myślenia paranoicznego	266
Paranoja jako zjawisko polityczne	267
Cechy paranoi politycznej	269
Społeczne katalizatory paranoi politycznej	271
Konspiracjonizm jako element mentalności obłądzenia	273
Zarządzanie paranoją: Makkartyzm – analiza przypadku	277
Skutki napięcia kryzysowego w syndromie obłądzenia	279
Dyspozycje afektywne w syndromie obłądzenia	280
„Miłość i nienawiść”	281
Emocje pozytywne w syndromie obłądzenia	282
Adresat emocji pozytywnych	282
Treści emocji pozytywnych	284

Emocje negatywne w syndromie obłądzenia.....	285
Adresat negatywnych emocji.....	285
Treści emocji negatywnych.....	288
Lęk → strach → przerażenie: eskalacja napięcia.....	288
„Wirus zwany strachem” – psychoza syndromu obłądzenia.....	290
Frustracja → złość → gniew – od napięcia do wzburzenia.....	291
Bezradność, obojętność.....	292
Nienawiść.....	293
Pogarda, odraza, wstręt.....	294
Zemsta, mściwość.....	295
Strach → gniew → agresja – błędne koło emocji negatywnych.....	297
ROZDZIAŁ 5. Społeczne skutki syndromu obłądzenia.....	299
Co jest przyczyną, a co skutkiem w syndromie obłądzenia – model sprzężenia.....	299
Wymiar jednostkowy skutków syndromu obłądzenia.....	302
Wymiar wewnątrzgrupowy skutków syndromu obłądzenia.....	304
Więziotwórcze funkcje syndromu obłądzenia.....	304
Trwałość grupy, stabilność struktury.....	305
Bliskość wewnętrzna.....	305
Konformizm wewnątrzgrupowy.....	306
Surowe sankcje wobec nonkonformistów.....	306
Pojawienie się „zespołów bojowników” „krzyżowców”.....	307
Zmiany w strukturze grupy.....	307
Mobilizacja grupy.....	307
Postrzeganie swojej grupy, jako silnej, a obcych, jako słabych.....	308
Identyfikacja ze swoją grupą.....	308
Wymiar międzygrupowy.....	309
Zerwanie komunikacji międzygrupowej.....	309
Okopanie się na pozycjach.....	310
Wzrost nieufności między stronami.....	310
Polaryzacja międzygrupowa.....	311
Infrahumanizacja relacji międzygrupowych.....	311
Nasilenie agresji międzygrupowej.....	312
Wymiar systemowo-strukturalny.....	313
Petryfikacja struktur i elit społecznych.....	313
Legitymacja systemu społeczno-ekonomicznego.....	314
Legitymacja stosunków wertykalnych.....	315
Wymiar społeczny.....	315
Totalizacja społeczeństw „obłądzonej twierdzy”.....	315
Centralizacja konfliktu, walki.....	316

Militaryzacja życia społeczno-ekonomiczno-politycznego	317
Społeczeństwo „garnizonowe”	317
Wymiar kulturowy	318
Dualizm aksjologiczny, funkcja identyfikująca i różnicująca	319
Kultura konfliktocentryczna	320
Rutynizacja kultury wojny	321
Etos wojenny i archetypy bohaterów	321
Stabilny i utrwalony obraz agresji i przemocy	322
Wymiar ekonomiczny	322
Autarkia ekonomiczna i surowcowa	323
Tłumienie konfliktów ekonomicznych wewnątrz wspólnoty	324
Militaryzacja budżetu	325
Wróg ekonomiczny w syndromie obłączenia	326
Eufunkcje i dysfunkcje społeczne systemu obłączenia	327
Zakres eufunkcji syndromu obłączenia	329
Zdolność do obrony	329
Sterowność systemów	330
Skuteczność, efektywność władz	330
Zintegrowanie i mobilizacja społeczna	331
Dysfunkcje społeczne syndromu obłączonej twierdzy	332
Tłumienie konfliktów → eskalacja konfliktów wewnętrznych	335
Zmiana osi konfliktów społecznych i politycznych → antagonizacja ..	336
Mobilizacja społeczna → hipermobilizacja → marazm	337
Izolacja → zamknięcie na przepływy dyfuzyjne	338
Stabilność systemu → petryfikacja systemu → patologizacja, korupcja elit	339
Utrwalenie kultury walki → brak zdolności do pokojowej współpracy → obrona przed pokojem	340
Nietolerancja → ksenofobia → brak inkluzyjności	341
Konflikt → antagonizacja → wojna	342
Reorientacja celów społeczno-ekonomicznych → militaryzacja → wyścig zbrojeń	342
System zarządzania kryzysem → instytucjonalizacja rządów niedemokratycznych	343
ROZDZIAŁ 6. Polityczny wymiar syndromu obłączenia	345
Polityczne uwarunkowania stanu obłączenia	345
Katalizatory polityczne stanu obłączenia – systematyka	346
Władze polityczne w atmosferze obłączenia	346
Przywódca jako katalizator stanu obłączenia	348
Rola elit w kreacji stanu obłączenia	351

Ideologia jako przesłanka syndromu obłączenia	352
Kultura polityczna stanu obłączenia	354
Władza polityczna w oparach syndromu obłączenia	356
Syndrom obłączonej twierdzy a zakres ambicji władzy	358
Legitymizacja polityczna w warunkach obłączenia	359
Wymiary legitymizacji władz w syndromie obłączenia	360
Legitymizacja formalna → legitymizacja kryzysowa, mobilizacyjna .	363
Pułapka biernej akceptacji w syndromie obłączenia	364
Syndrom obłączenia jako panaceum na delegitymizację władzy	365
Legitymizacja ↔ delegitymizacja władz	367
Mobilizacja polityczna społeczeństwa w warunkach obłączenia	368
Centralizacja systemu politycznego w stanie obłączenia	372
Ograniczenie kontroli społecznej władzy politycznej	377
Formy kontroli politycznej w syndromie obłączenia	379
Syndrom obłączenia jako mechanizm decydowania politycznego	381
Skutki syndromu obłączenia dla procesów decydowania politycznego	382
Syndrom obłączenia jako element gry politycznej	385
Syndrom obłączenia jako „społeczeństwo zamknięte”	388
Kategoria społeczeństwa zamkniętego	389
Popperowska wizja społeczeństwa zamkniętego	390
Sparta – obłączona twierdza	393
Struktura społeczna Sparty a mentalność obłączonych	393
„This is Sparta” – model wychowania w służbie syndromu obłączenia	394
Społeczeństwo garnizonowe Sparty	395
Krypteja, „gry survivalowe” Sparty	395
Charakter przywództwa politycznego w syndromie obłączenia	396
Atmosfera obłączenia a kreacja przywódcy politycznego	396
Więź emocjonalna jako baza relacji: przywódca – zwolennicy	397
Uwarunkowania przywództwa politycznego w systemie obłączonej	
twierdzy	399
Przywództwo kryzysowe doby obłączenia	400
Kompetencje lidera politycznego doby obłączenia – czyli „Pan	
bezpieczeństwo”	401
Syndrom obłączenia jako restauracja przywództwa	
charyzmatycznego?	403
Struktura elit politycznych w systemie obłączonym	405
Warunki „krążenia elit” → petryfikacja w warunkach obłączenia ...	405
Homogeniczność elit politycznych	406
Władza „twardogłowych” fundamentalistów	407
Militaryzacja elit obłączonych	408
Obraz kultury politycznej w systemie obłączonym	409

Poziom nieufności społecznej	410
Orientacja na kolektywizm	411
Przywiązanie do zasad tradycji, orientacja konserwatywna	412
Poziom lęku, strachu, skłonności do paranoi	412
Charakter negatywnych stereotypów	413
Orientacja dogmatyczna/autorytarna	414
Akceptacja „rządów silnej ręki”	414
Nietolerancja wobec „innych”	415
Poziom frustracji i deprivacji społecznej	416
Socjotechnika oblężenia – między realiami a grą pozorów	416
Dlaczego socjotechnika oblężenia?	416
Socjotechnika oblężenia a charakter zagrożenia	418
Syndrom oblężonej twierdzy jako socjotechnika sprawcza	419
Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna – socjotechnika oblężenia w praktyce	422
Specyfika socjotechniki stanu oblężenia	423
Syndrom oblężenia jako socjotechnika spójna	425
Syndrom oblężenia jako „socjotechnika I i II stopnia”	427
Syndrom oblężonej twierdzy jako kulturotechnika	429
Syndrom oblężenia: między socjotechniką racjonalną a emocjonalną	433
Syndrom oblężonej twierdzy a socjotechnika strachu	434
 Bibliografia	 437

Wstęp

Syndrom oblężonej twierdzy jest pojęciem stosunkowo często wykorzystywanym w praktyce komunikacji społeczno-politycznej. Termin ten odnosi się równie dobrze do przypadków: antycznej Sparty, specyfiki obrony twierdz warownych, wyizolowanych grup o charakterze terrorystycznym, czy współczesnych państw, ogarniętych mechaniką osaczenia. Zakres realnych przykładów syndromu oblężenia jest nader szeroki i różnorodny. Wszystkie je łączy określona narracja oblężenia, atmosfera strachu, wewnętrzna mobilizacja i unifikacja w obliczu domniemanego zagrożenia. Celem pierwotnym tej pracy jest próba zbadania syndromu oblężenia z perspektywy różnych wymiarów, przy wykorzystaniu dorobku współczesnych nauk społecznych: psychologii, socjologii, politologii. Szczególnie interesująca wydaje się tu próba dookreślenia genezy syndromu oblężenia, czyli odpowiedzi na pytania: w jakich warunkach, pod wpływem jakich czynników, determinantów, katalizatorów pojawia się narracja oblężenia oraz mechanika sprawcza oblężenia? Tu zakres możliwych czynników sprawczych wydaje się nader szeroki. Krokiem dalszym jest dookreślenie mechaniki funkcjonowania syndromu oblężenia na różnych poziomach życia społecznego: od syndromu oblężonej jednostki, przez charakter grup oblężonych i relacji między grupami oblężonymi, do dynamiki zjawisk makrospołecznych oraz specyfiki państw oblężonych. Celem trzecim jest zbadanie skutków wykształconego syndromu oblężenia w takich płaszczyznach jak: ekonomia, kultura, polityka, socjotechnika. Tak określone pole badawcze otwiera szerokie możliwości analizy złożonego zjawiska, które jak do tej pory nie doczekało się, choć na nie zasługuje, monograficznego, wielowymiarowego, multidyscyplinarnego opisu.

Syndrom oblężonej twierdzy pierwotnie odnosił się do funkcjonowania realnych przypadków obrony osaczonej przez wrogów wspólnoty, która murem fizycznym i własną determinacją, poświęceniem próbowała stawić opór przeważającym siłom wrogów. Takie przypadki dotyczą najczęściej specyficznego przypadku działań zbrojnych. Tu syndrom oblężenia, okre-

ślone stany emocjonalne obrońców, ich mobilizacja, wola przetrwania wyzwalały siły, które były niezbędne aby daleko mniej licznym bronić się przed daleko bardziej licznymi. Bardzo wiele kultur, archetypów bohaterów narodowych zawiera w sobie historie, legendy, mity bohaterskich obron, skutecznych, heroicznych, nieraz zakończonych tragiczną śmiercią obrońców (np.: w Polsce obrona Częstochowy, w Grecji to Wąwóz Termopilski, w Izraelu obrona twierdzy Masada, w Rosji obrona Leningradu itp.). Tak ujmowany syndrom oblężonej twierdzy często jest funkcjonalny, pożyteczny z punktu widzenia szans na obronę osaczonych przez wrogów.

Nie jest to jednak jedyny możliwy przypadek występowania syndromu oblężenia. Daleko częściej narracja oblężenia jest tylko specyficzną optyką sytuacyjną, wskazującą na okrążenie przez wrogów, ich agresywne plany, stan kryzysu będącego pochodną domniemanego wielkiego zagrożenia dla wspólnoty. Tu powstaje syndrom oblężenia jako zespół określonych postaw, motywacji, ocen rzeczywistości, mitów, stereotypów, działań, skutków bez jednoznacznego stanu faktycznego zagrożenia lub rzeczywistych agresywnych działań wrogów. To przypadek, gdy twierdza (grupa, społeczeństwo, państwo) funkcjonuje na bazie mechaniki syndromu oblężenia bez rzeczywistego ataku z zewnątrz. Jest to istotny wymiar praktyki politycznej, socjotechnicznej, propagandowej. Tu syndrom oblężenia staje się przemyślanym i planowym narzędziem sterowania postawami, wartościami, motywacjami, ocenami, zachowaniami itd. Tu często potencjalne skutki z pozytywnych dla wspólnoty zmieniają się w dysfunkcje, patologie.

Narracja oblężenia była, jest i zapewne będzie, jedną z częściej wykorzystywanych w praktyce socjotechniki politycznej. Zakłada ona, często na bazie paranoi, stan osaczenia przez wrogie i agresywne siły, które trzeba zwalczyć lub się od nich odizolować. Współcześnie bardzo często syndrom oblężenia jest skorelowany z praktyką reżimów niedemokratycznych, gdzie wrogość, ksenofobia, polaryzacja, antagonizm stają się podstawą sterowania społecznego. Iluzją jest jednak uznanie, iż syndrom oblężenia jest cechą totalitaryzmów na wyłączność. Genetyka, mechanika i skutki syndromu oblężenia są silnie warunkowane w płaszczyźnie biologicznej, społecznej, psychologicznej, kulturowej, są stałym elementem świata, który nas otacza i jako takie zasługują na pogłębione badania, które dostarczają wiedzy pozwalającej zrozumieć dynamikę osaczonych systemów społeczno-politycznych. Do takich (tylko w XX wieku) można zaliczyć np.: bolszewicką a później radziecką Rosję, specyfikę polityczną Japonii przed II wojną światową, charakter propagandy III Rzeszy, charakter narodzin i funkcjonowania państwa Izrael, od powstania do czasów współczesnych, to

klimat zimnowojenny po obydwu stronach barykady, to przypadki takich krajów jak Albania okresu władzy Hodży, a współcześnie to choćby Korea Północna, geopolityczna wizja świata Federacji Rosyjskiej od początku XXI wieku. Przykładów mniej lub bardziej skutecznych prób wprowadzania narracji i mechaniki sprawczej syndromu oblężenia jest mnóstwo. W wielu przypadkach brak znajomości mechaniki syndromu oblężenia utrudnia lub uniemożliwia zrozumienie: przyczyn sukcesu określonych liderów, determinantów petryfikacji określonych elit politycznych, przyczyn poparcia społeczeństw dla pewnych wartości, celów, idei politycznych.

Całość pracy jest podzielona na sześć tematycznych rozdziałów. Rozdział pierwszy podejmuje problem syndromatyczności oblężonej twierdzy, różnicując klasyczny realny model oblężonych twierdz, od współczesnego metaforycznego i daleko szerszego wykorzystywania terminu syndromu oblężenia. Tu także jest miejsce na próbę operacyjnego zdefiniowania syndromu oblężenia wraz ze wskazaniem podstawowych płaszczyzn, w jakich mechanizmy oblężenia mają swój udział. Rozdział drugi ukazuje rolę i znaczenie wrogów jako podmiotów i wrogości jako specyficznej relacji, postawy między oblężoną wspólnotą a jej otoczeniem. Bez znajomości specyfiki wrogości w praktyce społeczno-politycznej syndrom oblężenia będzie pozostawał nierozumiany, trudny do wyjaśnienia. To wrogowie, wrogie otoczenie, ich spiski, zdrady, domniemane lub realne agresje są motywatorem dynamiki syndromu oblężenia. Stąd bardzo często narracja oblężenia wskazuje, demaskuje wrogów i ich nieczyste plany i działania. Rozdział trzeci podejmuje problem uwarunkowań oraz specyfiki mechaniki sprawczej syndromu oblężenia. Zbadane zostały tu podstawowe katalizatory narracji oblężenia np.: korzenie biologiczne, określona geopolityka, specyfika społeczno-kulturowa, medialna, polityczna. Dalej podjęta jest próba dookreślenia mechaniki i dynamiki syndromu oblężenia. Tu istotna wydaje się próba zrozumienia syndromu oblężenia jako specyficznego konfliktu, kryzysu społeczno-politycznego. Kluczowego znaczenia nabierają tu zjawiska mitologizacji konfliktu, stanu wojny z wrogami, stereotypizacja w duchu etnocentryzmu grupowego tych ostatnich, demonizacja wrogów lub otoczenia jako takiego, a autoheroizacja i autowiktylizacja wspólnoty „swoich”. Kluczowe znaczenie ma tu izolacja, w duchu manichejskim, oblężonej wspólnoty, dążność do autarkii. Rozdział czwarty dotyczy przede wszystkim zjawisk psychologii stanu oblężenia. Istotne znaczenie ma tu potraktowanie syndromu oblężenia jako typu mentalności (społeczno-politycznej), to określone postawy, dyspozycje osobowościowe, stany emocjonalne. Ich wnikliwa analiza pozwoli lepiej zrozumieć, na czym polega gęsta

atmosfera osaczenia, paranoi, dogmatyzmu, przesycona emocjami optyka sytuacyjna, która pozwala, z dużą łatwością, zaakceptować poglądy, cele polityczne, które w warunkach innych nie zyskałyby poparcia. Rozdział piąty bada wielowymiarowe skutki społeczne syndromu obłączenia. Od skutków na poziomie jednostkowym, przez praktykę życia wewnętrznego osaczonych grup i ich relacji z otoczeniem, do wymiaru: społecznego, ekonomicznego, kulturowego. Tu także znalazły swe miejsce rozważania o specyfice funkcji syndromu obłączenia: warunkach i wymiarach potencjalnych eufunkcji oraz warunkach, gdy syndrom obłączenia staje się dysfunkcyjny, szkodliwy, patologiczny, gdy skutki syndromu obłączenia osłabiają wspólnotę, jej zdolność do obrony. Rozdział szósty to analiza politycznego wymiaru syndromu obłączenia. Zakłada się, iż na poziomie makrosocjalnym syndrom obłączenia ma genezę, charakter i skutki polityczne. Tu syndrom obłączenia jest traktowany przede wszystkim jako narzędzie uprawiania polityki, zarządzania społeczeństwem, państwem. Syndrom obłączenia jest kreowany, uruchamiany w świadomy i przemyślany sposób, aby umożliwić liderom politycznym, władzom, grupom wpływu osiągnąć cele, które w innych przypadkach byłby trudne lub niemożliwe do realizacji. Do takich pożądaných dla narratorów skutków stanu obłączenia można zaliczyć: wzmożoną legitymację władz, centralizację systemu, wymuszoną integrację w duchu monistycznym, redukcję i pozycjonowanie sił politycznych na scenie. Syndrom obłączenia nierzadko jest istotnym elementem decydowania politycznego, wpływa lub determinuje charakter poparcia dla przywódców politycznych, określonych elit, autorytetów. Nader często praktyka polityczna pozwala traktować syndrom obłączenia jako narzędzie socjotechniczne i propagandowe, to swoista „rzeczywistość wirtualna”, o bardzo realnych dla systemu skutkach i konsekwencjach.